

Komentar in karta: 3/31 SLA V551.01 'laz'

Mojca Kumin Horvat

1. Gradivo

Za pomen 's travo porasel nekdanj izkrčen svet v gozdu ali ob njem, navadno z njivo', knj. *láz* (ä), se v narečjih najpogosteje uporablja leksem *laz*, ki je v nekaterih točkah znan le še kot ledinsko lastno ime, v mnogih točkah pa za ta pomen ni poimenovanja. Leksem je ponekod (T070, T222, T229) zapisan samo v mestniku, drugod le v množini (T004, T007, T012, T187, T223). V gradivu so sicer zapisani številni redki leksemi. Svoje majhne areale imajo leksemi *rut*, *rutič*, *rov*, *frata*, *novina* in *čistina*. Leksem *frata* je v T030 pojasnjen kot 'izsekan del gozda', v T042 je zapisano, da »tam ostanejo še štori«, v T042 zapisani leksem *novina* pomeni (tudi) 'pašnik', leksem *jasa* v T233 ima opombo »če je posejano«, *starina* v T261 pa 'hribska košenina'. Leksem *požar* v T315 ima opombo »majhen kos zemlje, ki so ga s krčenjem in požiganjem grmovja pripravili za obdelovanje«. Ponekod leksem *laz* v različnih oblikah živi le kot ledinsko ime.

Za T019–T020, T022–T023, T039, T050, T054, T086–T087, T102, T109, T117, T127, T210, T213, T306, T336, T342, T363, T367 in T405 je navedeno, da tam besede *laz* ne poznajo.

Leksem *laz* je pomensko diferenciran in razložen v komentarju V551.02 *laz – pomen*.

2. Morfološka analiza

laz < *laz-ь 'ozek prehod, strm svet'

lazje < *laz-ьj-e

lazina < *laz-in-a

lazek < *laz-ьk-ь

lazno < *laz-ьn-o ← *laz-ьn-ь

čistina < *čist-in-a ← *čist-ь 'čist'

novina < *nov-in-a ← *nov-ь 'nov'

jasa < *jas-a ← *jasn-ь / *ěsn-ь 'svetel'

preseka < *per-sěk-a ← *per-sěti ← **per-* 'skozi, prek, čez, k' + *sěti (< *sěk-ti) 'seči, sekati'

golosek < *gol-o-sěk-ь ← *gol-ь 'gol, nag' + *sěti

prelog < *per-log-ь ← *per-leti ← **per-* 'skozi, prek, čez, k' + *leti (< *leg-ti) 'leči'

krča < *krč-a ← *krč-i-ti 'trebiti grmovje, drevje'

lazna krča < **laz-ьn-a-j-a krč-a* ← *laz-ьn-ь (← *laz-ь) + *krč-a

košenina < *koš-e-n-in-a (< *kos-j-e-n-in-a) ← *kos-i-ti ← *kos-a 'kosa'

loza < *loz-a 'upogljiva šiba, morda leska'
pleša < *plěš-a (< *plěx-j-a) 'pleša' ← *plěx-a 'golo, neporaščeno mesto'
oplaz < **o(b)-polz-ь* ← **o(b)-pelz-ti* ← **o(b)-* 'ob, pri, okoli' + *pelz-ti 'plezati'
senožet < *sěn-o-žę-t-ь ← *sěn-o 'trava, seno' + *žę-t-ь 'košnja' (← *žę-ti *žbń-ǫ
 (< *žbn-j-ǫ) 'sekati, tolči')
starina < *star-in-a ← *star-ь 'star'
steljnik < **stel'-bn-ik-ь* ← **stel'-bn-ь* ← **stel'-a* (< *stel-j-a) 'kar se nastelje,
 položi' ← *stbl-a-ti **stel'-ǫ* (< *stel-j-ǫ) 'razpostirati, postiljati, nastiljati'
trebež < *terb-ež-ь ← *terb-i-ti 'krčiti gozd, čistiti grmovje'
paša < *paš-a (< *pas-j-a) ← *pas-ti 'pasti'
ograda < **o(b)-gord-a* ← **o(b)-gord-i-ti* ← **o(b)-* 'ob, pri, okoli' + *gord-i-ti
 'zagrajevati, delati ograjo' (← *gord-ь 'ograda')
hriber < *xrib-r-ь ← *xrib-ь 'gorski greben, hrbet'
rut < *(*rut*)-ь ← srvnem. *rūt* 'krčevina'
     rutič < *(*rut*)-i-ь
rovť < *(*rovť*)-ь ← srvnem. *rout 'krčevina'
frata < *(*frat*)-a ← kor. nem. *Frate*, tirol. nem. *Fratte* 'poseka, gozdna jasa'
gmajna < *(*gmajn*)-a ← srvnem. *gemeine* 'občinska skupna posest'
šajde < *(*šajde*)-ǫ / *(*šajd*)-ǫ (im. mn.) ← nem. *Scheide* 'meja'
tiloš < *(*tiloš*)-ь ← madž. *tilos* 'ograda, ograjeno mesto'

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *senožet* v T009, *hriber* v T033, *paša* v T035, *loza* v T144, *šajde* v T187, *ograda* v T230, *steljnik* v T248, *košenina* v T252, *starina* v T261, *pleša* v T266, *golosek* v T278, *oplaz* v T291, *prelog* v T370, *trebež* v T399 in *tiloš* v T404.

Kot enkratnice z *laz-* so kartirani leksemi *lazina* v T062, *lazno* v T080, *lazje* v T179 in *lazez* v T200.

Kot enkratnica s *krč-* je kartiran leksem *krča* v T384.

Kot enkratna besedna zveza s *krča* je kartiran leksem *lazna krča* v T069.

Kot opisno poimenovanje je kartiran odgovor *njiva v bregu* v T052.

Kot opis je kartiran odgovor *ob hosti* v T276.

Kot tretji odgovor sta z znakom za komentar kartirana leksema *laz* v T003 in opisno poimenovanje *ta pusti travnik* v T187.

Kot nerelevantni so kartirani odgovori *steza* v T137, *požar* v T315 in *Laz-* v T015, T028, T056, T058, T062, T075, T078, T083, T103, T107–T108, T118, T123–T124, T126, T138, T154, T161, T164, T166, T178, T181, T223, T253, T255, T271, T282, T291–T292, T294, T300, T303, T307–T308, T347, T349, T351, T356, T375, T378, T380 in T387.

S simbolom za »ni poimenovanja« so kartirani odgovori v T019–T020, T022–T023, T039, T050, T054, T086–T087, T102, T109, T117, T127, T210, T213, T306, T336, T342, T363, T367 in T405.

4. Uporabljena dodatna literatura

Sławski 1974

5. Primerjaj

SLA: V551.02 *laz – pomen* (3/114); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /; LinGeH: /; ÚMNYA: /

6. Etnološka osvetlitev

V Beli krajini (Golek) so z besedo *laz* poimenovali ožje travnato zemljišče ob gozdu, kjer so lastniki zemljišča občasno pasli živino pod nadzorom priložnostnega pastirja. Navadno je bil to eden izmed družinskih članov, pogosto odraščajoči otrok, fant ali dekle, pa tudi stari oče, neporočeni stric, redkeje hišni gospodar.

Podobna občasna paša na manjšem kosu travnika, predvsem v jesenskih mesecih, je bila razširjena tudi na območju vzhodne Slovenije, v okolici Rogaške Slatine, Rogatca, pod Donačko goro, na območju Haloz, južnih pobočjih Pohorja idr., kjer so še v 80. letih 20. stoletja do največ tri krave pasli odraščajoči otroci, pogosto tudi hišni gospodarji ali za delo še sposobni stari starši. V Rogaški Slatini so živino pasli na zemljiščih, pojmovno in po obliki sorodnih lazom, ki so jih imenovali *ometek* in tudi *obrež*. *Ometek* so imenovali manjše zemljišče, poraščeno s travo ob gozdu, cesti ali železniški progi, kjer je bila otežena obdelava s kosilnico ali traktorjem. Pasli so tudi na *obrežih*, tj. na brežinah, bolj strmih in s kmečko mehanizacijo težje dostopnih zemljiščih, praviloma poraščenih s travo.

Prim.: Šarf 1991; Valenčič 1970a

7. Skica

